

Onderwerp: Home internetconsultatie Wijziging Besluit experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014-2022

Van: directeuren vakscholen Rotterdam

- mw. S. Klinkhamer (RVC De Hef)
- dhr. drs. G. Lamain (Noordrand College)
- dhr. G. Reniers (Zuiderpark)
- dhr. drs. E. van Ruijven (Melanchthon Mathenesse)
- en
- mw. A. Kaim (directeur Zadkine Techniek en kwartierdirectie Albeda/Zadkine Techniek & Technologie)

Contactpersonen:

- dhr. drs. E. van Ruijven (evruijven@melanchthon.nl) en dhr. drs. H. Sissing MLD

Datum: 23 maart 2015

L.S.

Allereerst veel dank voor het oppakken van de signalen van de collega's die zich met de vakmanschaproute en technologieroute bezighouden en als gevolg daarvan het wijzigen van het besluit doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014 - 2022 inzake de uitbreiding van het aantal experimenten met doorlopende leerlijnen. Wij beschouwen de voorgestelde uitbreiding voor de vakmanschaproute en de technologieroute juist.

Onze gedachten bij de voorliggende wijziging geven wij in een opklimmende reeks van mineur naar majeur onderstaand weer.

- a. Wij stellen voor om te uitsluitend te spreken over de beroepsroute en de aanduiding technologieroute niet langer te gebruiken. De vakterm technologieroute doet geen recht aan de overige profielen. Het toestaan van het gebruik van de term technologieroute gaat in de praktijk tot verwarring leiden - vooral bij personen en organisaties die minder diep in de materie zitten. Ook in de toelichting wordt de term technologieroute nog een aantal keren gebruikt terwijl dit conform artikel 5 lid 3 en 4 beter aangeduid kan worden met beroepsroute.
- b. In artikel 6 en de nota van toelichting paragraaf 5 tabel 1 wordt niet langer gesproken over de mogelijkheid om het vmbo in één jaar af te sluiten. Dit lijkt in tegenspraak met de mogelijkheid die scholen en leerlingen wordt geboden in het Staatsblad van sept. 2013. Als deze mogelijkheid vervalt dan is vermelding daarvan in dit wijzigingsbesluit gewenst. Als deze mogelijkheid blijft bestaan dan heeft dat o.a. gevolgen voor tabel 1. Daar komt bij dat wij vanuit het DUOZ Examenloket 4 februari jl. het volgende antwoord ontvingen op de vraag naar het CSPE en de vakmanschaproute: "Naar aanleiding van uw e-mail deel ik u het volgende mee. Ook binnen het experiment vakmanschaproute geldt het voorschrift uit artikel 32 lid 2 van het Eindexamenbesluit VO (Eb) onverkort, dat het schoolexamenresultaat van het beroepsgerichte vak moet zijn aangeleverd aan BRON voor aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen. Dit betekent dat indien u het cspe in het derde leerjaar afneemt, het resultaat van het schoolexamen ten minste drie dagen voor aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen in datzelfde jaar dient te worden aangeleverd. Dit hoeft dus niet per se voor de afname van het cspe te gebeuren. Van de bepaling in artikel 32 lid 2 Eb wordt immers niet afgeweken voor het cspe in het beroepsgerichte vak dan wel programma, ondanks de

eerdere afname daarvan op grond van artikel 3 van de Regeling rooster en toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens van de eindexamens en de staatsexamens VO” aldus: Dienstpostbus DUOZ Examenloket. Het is immers mogelijk dat een leerling het vmbo in één jaar afrond en een éénjarige basisberoepsopleiding volgt. Schrappen van de theoretische mogelijkheid om het vmbo in het derde leerjaar vmbo al af te sluiten met een diploma lijkt ons voor de hand liggend.

- c. In de tabellen 1, 2 en 3 wordt in gehele getallen gesproken over studiejaren. Dit is mogelijk strijdig met het uitgangspunt verkorting in het Staatsblad (sept. 2013) en mogelijk ook met dit voorstel tot wijziging. Als de verkorting in de vakmanschaproute niet kan plaatsvinden in delen van jaren is de expliciete vermelding daarvan in de regelgeving gewenst. De benadering van de wetgever van de studiejaren lijkt strijdig te zijn met de expliciete opvattingen van de beide bewindspersonen inzake het gepersonaliseerd leren. Juist het gepersonaliseerd leren leidt bij uitvoering ervan tot niveaoverschillen en tempoverschillen tussen leerlingen en het expliciet rekening kunnen houden met verschillen tussen leerlingen. Om deze tempoverschillen vervolgens vast te leggen in gehele studiejaren is voor leerlingen, deelnemers en hun samenwerkende leraren vmbo en mbo ongewenst. Het zet aan tot het behoud van het bestaande en dat bestaande beogen wij juist op basis van het Experiment Doorlopende leerlijnen te doorbreken.

Als de door de wetgever beoogde verkorting wel in delen van studiejaren kan plaatsvinden, is het aangeven daarvan in de wijziging van voorliggende besluit eveneens gewenst. Het uitgangspunt gehele of delen van studiejaren heeft o.a. gevolgen voor collega's vmbo en mbo inzake het vaststellen van de doorgaande leerlijnen in het curriculum binnen de vakmanschaproute. Op dit punt graag helderheid en verdere onderbouwing: geheel of deel.

- d. Uit correspondentie met de Dienst Uitvoering Onderwijs inzake het examen vmbo is aangegeven: (zie in dit verband bijlage 1). Scholen worden daarmee aan bestaande stringente regelgeving inzake examens gehouden. Dit uitgangspunt leidt in de praktijk tot het denken in studiejaren, de beperking van het experimenteergedrag en het behoud van het bestaande. Dat lijkt strijdig te zijn met de geest van het Besluit experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014-2022. De beleidsdiscussie inzake flexibele examinering in ons onderwijsbestel duurt al enige jaren en is nog niet afgerond, terwijl flexibele examinering juist bij uitstek toepasbaar is binnen de vakmanschaproute. Dit mede op basis van de door de overheid in het Staatsblad als centraal aangegeven punt: integratie van de curricula vmbo en mbo. Flexibele examinering lijkt voor leerlingen en deelnemers gewenst, zo niet noodzakelijk, om de ambities van de samenleving op dit punt te realiseren. Het toestaan aan scholen om binnen de vakmanschaproute de volgorde van afname van het gehele SE of een deel daarvan voorafgaande aan het CE zelf te bepalen is voor ons een basisvoorwaarde. Het lijkt ons gewenst om organisaties die (gaan) werken aan de verregaande integratie van de curricula vmbo en mbo te voorzien van relevante vrijheidsgraden. Wat vanuit andere regelgeving, zoals het examenbesluit, tegenwerkt dient binnen deze experimenteerregeling tijdelijk buiten werking te worden gesteld of tot een minimum te worden beperkt. Kern van de vakmanschaproute is binnen de voorliggende wijziging het behalen van een mbo-diploma niveau 2, 3 of 4 en

overduidelijk niet het behalen van het vmbo-diploma, zoals blijkt uit het Staatsblad (sept. 2013).

- e. Uit een inventarisatie onder de collega's in den lande die zich bezighouden met de invoering van de vakmanschaproute blijkt dat verreweg de meesten het vmbo-diploma binnen de vakmanschaproute willen handhaven. Het Staatsblad (sept. 2013) geeft ook expliciet de mogelijkheid daartoe. Binnen hetzelfde Staatsblad is alleen al op basis van de mogelijkheden tot vrijstelling voor de sectorvakken en het beroepsgerichte programma's helder wat de voorkeur van de samenleving is. Het behouden van het diploma leidt ertoe dat vmbo-scholen zich voor hun leerlingen blijven richten op het behalen van het vmbo-diploma en de mogelijke verkorting van het curriculum vrijwel geheel komt te liggen bij de collega's van het mbo. De vraag wat er dan daadwerkelijk verandert, is terecht. In de praktijk zal dan hier en daar een leerling als extraneus vanuit het mbo het vmbo-examen afsluiten voor een of meer vakken. Het vmbo-diploma is daarmee dé bottleneck voor het kunnen doorvoeren van daadwerkelijke verandering binnen de vakmanschaproute. Het realiseren van een beleidskader in het Staatsblad die het verwijderen van deze bottleneck voor meerdere actoren vertrouwenwekkend opvangt, is zeer gewenst. De argumenten van collega's binnen en buiten Rotterdam voor het behoud van het vmbo-diploma zijn in een artikel geïnventariseerd en van commentaar voorzien. Uit de inventarisatie blijkt o.a. dat er argumenten een rol spelen, zoals het niet kunnen inschatten van de gevolgen voor de concurrentiepositie van de school die het vmbo-diploma schrapt t.o.v. organisaties die dat niet doen. Hieronder geven wij zonder uitpuittend te willen zijn de argumenten tot behoud van het vmbo-diploma. Het commentaar daarop is opgenomen in het artikel 'Wel of geen vmbo-diploma binnen de vakmanschaproute' (opgenomen in bijlage 2). De geïnventariseerde argumenten in het artikel.
 - e1. Het vmbo-diploma is soms het enige diploma dat onze leerlingen halen.
 - e2. De ouders verwachten dat hun kind in het voortgezet onderwijs een diploma haalt.
 - e3. Als onze school het vmbo-diploma afschaft en andere scholen niet, dan kost ons dat leerlingen.
 - e4. Collega's basisonderwijs zullen eerder vmbo-scholen adviseren die niet voor een experiment als de vakmanschaproute kiezen.
 - e5. Het mbo is te groot en te onpersoonlijk om adequaat rekening te houden met leerlingen die binnen de vakmanschaproute zonder vmbo-diploma instromen.
 - e6. Kennis van de sectorvakken is voor doorstroom in het mbo relevant.
 - e7. Leerlingen kunnen binnen de vakmanschaproute niet switchen van opleiding.
- f. Het Staatsblad (sept. 2013) en vooral de voorgestelde wijziging kapitaliseren sterk op de doorgaande leerlijnen vmbo-mbo en dat is niet geheel terecht. Zonder ook maar iets van het belang van doorgaande leerlijnen vmbo-mbo in de vakmanschaproute te willen inperken, moet nog een aantal zaken worden opgemerkt, want met alleen verantwoorde doorgaande leerlijnen zijn we er niet binnen deze route. Het is een benadering van onderwijsverandering waarvan vanuit de wetenschap bekend is dat doorgaande leerlijnen eigenstandig voor het dragen van onderwijsverandering niet werkt. Ook de logica op basis van de ervaringen van de afgelopen dertig jaar waarin herhaalde en zeer goede uitwerkingen zijn gemaakt van de doorlopende leerlijnen vmbo/mbo, dwingt ons ertoe te erkennen dat er meer moet gebeuren dan alleen dat. Als de doorgaande leerlijnen immers sec de factor van succes zouden zijn, dan was de integratie van programma's vmbo/mbo al decennia geleden tot stand gekomen. Publicaties van

SLO en LPC met betrekking tot onderwerp zijn talrijk. De weerbaarheid van de praktijk toont ons echter al decennia duidelijk iets anders.

Met uitstekende bedoelingen, het verlenen van vrijstellingen en een geïntegreerd curriculum vmbo/mbo met prima doorlopende leerlijnen leerjaar 1 t/m 4 zijn we er niet zolang de opleidingen vmbo en mbo fysiek van elkaar gescheiden zijn. Onderzoek van de Hogeschool van Amsterdam door het lectoraat management van cultuurverandering wijst daar ook op. Het is voorwaardelijk voor succes om de vakmanschaproutes fysiek te vestigen op één locatie en kleine teams samen te stellen bestaande uit collega's vmbo en mbo (management, leraren en collega's bedrijfsleven) die als leergemeenschap met elkaar een eigen kennisbasis, succesformule, identiteit en cultuur met o.a. een nauwkeurig oog voor de talenten van jongeren opbouwen. Dat is zeker geen eenvoudig wenkend perspectief voor de betrokkenen, maar wel een die de cosmetica passeert en leidt tot daadwerkelijk succes voor jongeren die dat in ons ondergebouw het meest van alle nodig hebben. Het is voor de samenleving tevens een realistisch alternatief voor onze intensieve, maar nog te vruchteloze pogingen van de laatste decennia.

- g. Dit brengt ons bij onze laatste gedachte. Wij vinden het gewenst dat ook voor de schermen hardop nagedacht wordt over een stelselwijziging voor het beroepsonderwijs. Na de onderbouw vmbo kiezen de leerlingen een richting. Daarna start op één locatie o.l.v. van een team een volledig geïntegreerde beroepsopleiding. Dit heeft veel voordelen. Gezien echter de politieke overreactie voor stelselwijzigingen werken we dit punt niet verder uit. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat juist de vakmanschaproute bewijst dat het wel kan.

Bijlage 1

Van: Dienstpostbus DUOZ Examenloket, Dienstpostbus
[mailto:Examenloket@duo.nl]
Verzonden: woensdag 4 februari 2015 11:30
Aan: Iko Doeland (RVC De Hef)
Onderwerp: RE: EX-758 CSPE en de vakmanschapsroute

Kenmerk E-mail: 758

Geachte heer Doeland,

Naar aanleiding van uw e-mail deel ik u het volgende mee.

Ook binnen het experiment vakmanschapsroute geldt het voorschrift uit artikel 32 lid 2 van het Eindexamenbesluit VO (Eb) onverkort, dat het schoolexamenresultaat van het beroepsgerichte vak moet zijn aangeleverd aan BRON voor aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen.

Dit betekent dat indien u het cspe in het derde leerjaar afneemt, het resultaat van het schoolexamen ten minste drie dagen voor aanvang van het eerste tijdvak van het centraal examen in datzelfde jaar dient te worden aangeleverd. Dit hoeft dus niet per se voor de afname van het cspe te gebeuren. Van de bepaling in artikel 32 lid 2 Eb wordt immers niet afgeweken voor het cspe in het beroepsgerichte vak dan wel programma, ondanks de eerdere afname daarvan op grond van artikel 3 van de Regeling rooster en toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens van de eindexamens en de staatsexamens VO.

Voor wat betreft uw vervolgvraag ten aanzien van de 'keuzedelen' van het beroepsgerichte programma, neem ik aan dat u refereert aan de 'differentiaties' waarin de kandidaat examen aflegt. Sowieso immers altijd vastgelegd in het Examendossier (art. 35c Eb). Op de cijferlijst kan, ingevolge artikel 52 lid 1 onderdeel g. Eb, altijd maar 1 differentiatie worden vermeld op de cijferlijst. Wanneer de speelruimte voor de aanlevering van de se-resultaten in het derde leerjaar u te weinig ruimte biedt, is het goed denkbaar dat u besluit die onderdelen te integreren in de mbo-modules. In de toelichting op het Besluit experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014-2022 (pagina 15) valt te lezen, dat 'binnen de vakmanschapsroute het voor scholen mogelijk wordt gemaakt om een curriculum te ontwikkelen waarin het 'vrije deel' van het vmbo-programma, de beroepsgerichte/afdelingsvakken of het intra- of intersectoraal programma van het vmbo-programma wordt afgestemd. Waar mogelijk wordt de route geïntegreerd met het onderwijsprogramma van de beroepsopleidende of beroepsbegeleidende leerweg van het desbetreffende kwalificatiedossier van het mbo.' Om deze integratie tussen het beroepsgerichte deel in het vmbo en het mbo mogelijk te maken wordt vrijstelling verleend voor het eindexamen vmbo in het vrije deel, dus het bij de sector horende beroepsgerichte programma.

Onder verwijzing naar artikel 11 van eerdergenoemd besluit (en vanaf pagina 18 van de toelichting erop), dient u hierbij wél rekening te houden met een eventuele terugvaloptie voor de leerling indien hij de leerroute van het experiment niet met succes afrondt.

U kunt ervoor kiezen leerlingen in de vakmanschaproute wel het volledige vmbo-eindexamen te laten doen. Dan gelden de reguliere regels om te bepalen of een leerling is geslaagd. Indien de leerling is geslaagd voor het volledige vmbo-eindexamen, ontvangt hij een diploma in het vmbo.

Deze e-mail is behandeld door Siham El Razouki, medewerker voorlichting.
Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Heeft u vragen over deze e-mail, dan kunt u elke werkdag van 09:00 tot 17.00 uur telefonisch contact opnemen met het Examenloket via het doorkiesnummer 079-3232999.

Het Examenloket is een samenwerking van het Ministerie van OCW, het College voor Toetsen en Examens, de Inspectie van het Onderwijs en de Dienst Uitvoering Onderwijs.

E-mailadres: Examenloket@duo.nl

Internet : www.duo.nl en www.examenloket.nl

Bijlage 2.

Wel of geen vmbo-diploma in de vakmanschaproute? (TWEEDE CONCEPT)

Henk Sissing, februari 2015.

Inleiding

Het speelveld voor de vakmanschaproute biedt vmbo-leerlingen, mbo-studenten, leraren, scholen en instellingen een aantal interessante mogelijkheden t.o.v. de huidige situatie in het vmbo en mbo. Het Staatsblad van 16 september jl. maakt het o.a. mogelijk om binnen de vakmanschaproute de vmbo-leerlingen collectieve of individuele vrijstellingen te geven voor het beroepsgerichte programma vmbo en/of de sectorvakken vmbo. Het verlenen van vrijstellingen maakt het behalen van een vmbo-diploma onmogelijk. Binnen de vakmanschaproute blijft de mogelijkheid voor het behalen van een vmbo-diploma bestaan. De argumentatie en verantwoording voor het wel of niet behalen van het vmbo-diploma vormt daarom de kern van dit werkartikel. Het dient bij te dragen aan zorgvuldig beargumenteerde beleidsvorming door de samenwerkende collega's (besturen, directies, leraren, bedrijfsleven). Wel of geen vmbo-diploma is verre van een lichtzinnige keus. Er is geen tussenweg. De consequenties van traditie en het wenkend perspectief bestrijden elkaar.

Dit artikel is in drie delen opgebouwd:

- de paragrafen een en twee zijn bedoeld als basiskennis en
- het derde deel ter overweging en ter discussie.

Het eerste deel bestaat uit de beschrijving van het behalen van het vmbo-diploma en de extra mogelijkheden die het Staatsblad biedt. Ook worden een aantal van de consequenties aangegeven. Het tweede deel betreft de geïntegreerde vakmanschaproute zonder vmbo-diploma en afsluiting met een mbo-diploma naar 2 of 3. Daarbij worden de mogelijkheden die de wetgever biedt voor het verlenen van een of meer vrijstellingen beschreven en wordt aangegeven welke consequenties dat heeft. Tenslotte worden een aantal van de argumenten van collega's vmbo en mbo bij de keuze voor het wel of niet behalen van een vmbo-diploma aangegeven en door mij voor de verdieping van de beleidskeuze voorzien van een kort commentaar.

1. Het vmbo-diploma behalen binnen de vakmanschaproute

“Scholen kunnen er uiteraard voor kiezen leerlingen in de vakmanschaproute wel het volledige vmbo-examen te laten doen. Dan gelden de reguliere regels om te bepalen of een leerling is geslaagd. Indien de leerling is geslaagd voor het volledige vmbo-examen, ontvangt hij een vmbo-diploma.”, aldus het Staatsblad (16-09-2013). In Rotterdam is gekozen om alle leerlingen te plaatsen in de vakmanschaproute en alle leerlingen in deze route een diploma te laten behalen. Met enige regelmaat wordt mij door mijn Rotterdamse collega's de vraag gesteld wat het verschil is tussen het behalen van het vmbo-diploma en de vmbo-opleiding kl en bl met diploma? Wat vertel ik de ouders daarover? En wat aan het toeleverend onderwijs? Zeer terechte vragen!

Binnen de vakmanschaproute oogt het behalen van het vmbo-diploma hetzelfde als de huidige situatie, maar biedt het Staatsblad interessante extra mogelijkheden aan leerlingen en leraren voor een versnelde, een normale en een verlengde vakmanschaproute.

1.1. Versnelde vakmanschaproute met vmbo-diploma

1.1.1. Alle vmbo-vakken afsluiten in het eerste leerjaar vakmanschaproute kan

In het Staatsblad (16-09-2013) staat: “Om binnen de vakmanschaproute meer flexibiliteit in het programma en het eindexamen vmbo te creëren, wordt het mogelijk gemaakt dat leerlingen al in het eerste leerjaar van de vakmanschaproute (derde leerjaar van het vmbo) alle onderdelen van het eindexamen kunnen doen (en niet zoals nu slechts in één vak). Leerling kan in het derde leerjaar het vmbo-examen doen en diploma al behalen.”

Deze mogelijkheid is met name van belang voor de begeleiding van de snelle, excellente leerling vmbo-kl of -bl. Deze leerlingen kan na het derde leerjaar al kan doorstromen naar het mbo. De geslaagde leerlingen kunnen erbij de overgang naar het mbo voor kiezen uit de vakmanschaproute te stromen. Als zij binnen de vakmanschaproute blijven kan de mate van afstemming en integratie van de curricula vmbo en mbo in het mbo leiden tot een nog verdere verkorting van de opleidingsduur. Het aanbieden van de verkorte vakmanschaproute is een keuze van de samenwerkende partners vmbo en mbo. Het is geen verplichting in het Staatsblad.

Enkele consequenties van de versnelde vakmanschaproute

- De leerling heeft net als thans het geval is na het behalen van het vmbo-diploma een vrije keuze om een andere richting te kiezen binnen een sector of voor een andere sector.
- Het regelen van de mogelijkheid voor het versnelde programma vereist aanpassingen van het examenreglement en het Programma van Toetsing en Afsluiting van alle examenvakken.
- Het reeds in het derde leerjaar afsluiten van alle examenvakken heeft consequenties voor mogelijkheden tot differentiatie in het eerste leerjaar van de vakmanschaproute. Dit sluit aan bij de denkbeelden m.b.t. gepersonaliseerd leren.
- Binnen LOB reeds vroegtijdig deze categorie leerlingen in beeld krijgen in de onderbouw en met de collega's besluiten of een leerling hiervoor in aanmerking komt. Bij een positief besluit vervolgens het gesprek aangaan met de ouders/verzorgers en de leerling over deze mogelijkheid.
- De excellente leerling vmbo-bl kan binnen de vakmanschaproute kiezen tussen direct doorstromen naar mbo of het behalen van het vmbo-diploma kl. Mening collega's en wensen leerling en ouders/verzorgers afstemmen.
- Binnen LOB volgen van de leerling en contact onderhouden met de ouders/verzorgers.
- Er kleven voor de leerling inzake aanschaf leermiddelen mogelijk financiële gevolgen aan de versnelling.

1.1.2. Een of meer vakken afsluiten in het eerste leerjaar vakmanschaproute

De vmbo-leerling kl en bl kan in het eerste leerjaar van de vakmanschaproute versneld door een of meer vakken en/of het beroepsgerichte programma. Deze leerling doet vervolgens aan het einde van het jaar met succes examen voor bijvoorbeeld het beroepsgerichte programma en Engels. De leerling kan in dat geval in het mbo al een of meerdere delen van het curriculum binnen de vakmanschaproute volgen. De leerling wordt daarvoor als extraneus ingeschreven in het mbo. Het Staatsblad (16 sept. 2013) zegt daarover: “Indien een leerling nog op het vo is ingeschreven, maar wel al programmaonderdelen onder verantwoordelijkheid van de instelling kan afronden, dan moet de leerling als extraneus bij de instelling worden ingeschreven. Tegelijkertijd blijft de leerling ingeschreven in de vakmanschap- of technologieroute.”

Enkele consequenties

- Deze versnelling heeft gevolgen voor het examenreglement en voor het PTA.
- Binnen LOB al in de onderbouw nagaan welke leerlingen in het eerste leerjaar van de vakmanschaproute examen kunnen doen in een of meer vakken. Gesprek met ouders/verzorgers en leerling over deze mogelijkheid.

1.2. Normale route met vmbo-diploma.

De normale route binnen de vakmanschaproute sluit aan bij de huidige situatie voor het behalen van het vmbo-diploma. Een vmbo-leerling kl of bl behaalt in vier jaar het vmbo-diploma en stroomt daarna door.

De leerling heeft daarbij net als thans het geval is na het behalen van het vmbo-diploma een vrije keuze om een andere richting te kiezen binnen een sector of voor een andere sector. De geslaagde leerlingen kunnen er bij de overgang naar het mbo voor kiezen uit de vakmanschaproute te stromen. Zij starten in het mbo dan vervolgens met een mbo-opleiding niveau 2 of 3.

Die keuze hoeft niet gemaakt te worden door leerlingen binnen de vakmanschaproute. Zij stromen door en profiteren van de mate van afstemming en integratie van de curricula vmbo en mbo.

1.3. Verlengde vakmanschaproute

Er wordt in het Staatsblad ruimte gecreëerd om uiterlijk in leerjaar 3 van de vakmanschaproute vmbo-examen te doen voor een of meer examenvakken, voor het beroepsgerichte programma of het hele examen. De samenwerkende partners vmbo en mbo krijgen door deze verruiming meer mogelijkheden om te bepalen wanneer welke stof het beste kan worden aangeboden, afgestemd en geëxamineerd op het niveau passend bij de behoefte van de leerling. Hiermee kan het programma efficiënter worden ingericht.

In de huidige situatie is de leerling gezakt en doet het jaar over. Het jaar daarna stroomt de dan geslaagde leerling door naar het mbo, maar binnen de vakmanschaproute hoeft dat niet.

De leerling die niet slaagt vanwege een stevige onvoldoende voor een of meer vakken bv. Engels en rekenen of voor het beroepsgerichte programma kan verder binnen de vakmanschaproute. Deze leerling moet dan wel in het derde leerjaar van de vakmanschaproute in het mbo alsnog een of meerdere examenvakken in het vmbo afsluiten en daarmee het vmbo-diploma behalen. In het Staatsblad is geregeld dat de leerling onderwijs volgt in het mbo en als extraneus ingeschreven in het vmbo.

Enkele consequenties van de verlengde vakmanschaproute

- Doordenken en uitwerken van deze nieuwe wettelijke mogelijkheid in het examenreglement.
- Binnen het PTA per examenvak vmbo vastleggen van de mogelijkheid om leerlingen in de gelegenheid te stellen als extraneus het vmbo-examen voor een of enkele vakken voor te bereiden en af te leggen.
- Binnen LOB na het vmbo-examen deze categorie leerlingen bespreken en met elkaar besluiten of dit voor de leerling een goede mogelijkheid is. Gesprek met ouders/verzorgers en leerling over deze mogelijkheid.
- Het realiseren van mogelijkheden voor de vmbo-examenvakken om leerlingen in de gelegenheid te stellen zich als extraneus voor te bereiden op het examen.

2. Geïntegreerde vakmanschaproute zonder vmbo-diploma en met afsluiting mbo-diploma

Het Staatsblad biedt de samenwerkende collega's vmbo en mbo ruime mogelijkheden om met elkaar binnen de vakmanschaproute een geïntegreerde opleiding te bouwen. De vakmanschaproute wordt afgesloten van een mbo-diploma niveau 2 of niveau 3. In dit tweede deel ga ik in op de vrijstellingsmogelijkheden. Het reguliere eindexamen van de leerlingen in het vmbo bestaat uit drie delen:

- het gemeenschappelijke deel,
- het sectordeel en
- het vrije deel.

Het gemeenschappelijke deel is verplicht en voor alle leerlingen hetzelfde. Het bestaat uit de vakken Nederlands, Engels, rekenen, maatschappijleer 1, lichamelijke opvoeding en een van de kunstvakken.

De vakken in het gemeenschappelijke deel worden binnen de vakmanschaproute aangeduid als de doorstroomrelevante vakken. Deze vakken vallen buiten de vrijstellingsregeling. Daarmee wordt beoogd dat scholen en instellingen goed zicht krijgen op het niveau van de leerlingen. Ook wordt daarmee door de overheid het niveau van het voortgezet onderwijs geborgd. Het sectordeel verschilt per sector. Voor de sector techniek bestaat het sectordeel uit de vakken wiskunde en natuurkunde. Het vrije deel bestaat uit het beroepsgerichte programma, het intrasectorale programma of het intersectorale programma. Aan leerlingen kan binnen de vakmanschaproute voor het eindexamen vmbo een of meer vrijstellingen worden verleend voor het vrije deel en/of het sectordeel. Door voor de leerlingen in de vakmanschaproute gebruik te maken van de vrijstellingsregeling vervalt de wettelijke mogelijkheid om een vmbo-diploma uit te reiken. In het Staatsblad wordt niet gesproken over een verplichting de vrijstelling collectief of juist alleen individueel in te zetten. Die keuze is aan de samenwerkende collega's.

2.1. Vrijstelling vrije deel in het vmbo

Leerlingen kunnen door de vrijstelling van het vrije deel in het vmbo vanaf het eerste leerjaar van de vakmanschaproute meteen starten met een beroepsgerichte mbo-programma mbo (crebo). Het reguliere beroepsgerichte programma vmbo hoeft door de verleende vrijstelling door deze groep leerlingen NIET te worden gevolgd. Zij zijn daarvan vrijgesteld. Deze vrijstelling is ook van toepassing op de nieuwe beroepsgerichte programma's vmbo die thans worden ontwikkeld en per augustus 2016 worden ingevoerd. De samenwerkende collega's vmbo en mbo kunnen daardoor m.b.v. het kwalificatiedossier een beroepsgericht programma samenstellen voor de leerlingen dat vanaf leerjaar 1 vakmanschaproute leidt tot het examen van een mbo-opleiding niveau 2 of 3.

2.2. Vrijstelling sectordeel

Leerlingen in de vakmanschaproute kunnen een vrijstelling krijgen voor de vakken in het sectordeel. Het sectordeel in de sector techniek bestaat uit de examenvakken wiskunde en natuurkunde. Door de vrijstelling van deze vakken is er voor de leerlingen meer onderwijstijd beschikbaar voor de vakken in het verplichte gemeenschappelijke deel en dat verhoogt de kans op succes.

Het verlenen van een vrijstelling voor de sectorvakken behoeft overigens niet te betekenen dat deze vakken niet worden aangeboden. Het is juist aan te bevelen om die onderdelen die aantoonbaar relevant zijn voor het beroepsgerichte programma wel te programmeren.

De leerlingen begrijpen daardoor goed waarom de toepassing van bepaalde natuurkundige principes nodig is. Dit verhoogt de transfer van het geleerde alsmede de motivatie. De vraag 'waar heb ik dit voor nodig' is immers direct beantwoord. Alle onderdelen die geen directe relevantie hebben vervallen.

Enkele consequenties van vrijstellingen

- De duur van dat programma kan afhankelijk van o.a. tempodifferentiatie en vormen van gepersonaliseerd leren leiden tot een verkorting van het programma. Een leerling die bijvoorbeeld in leerjaar 1 van de vakmanschaproute al een of enkele vakken heeft afgesloten, kan mogelijk nog sneller door het beroepsgerichte programma gaan en daarna verder werken met het programma dat behoort bij een hoger niveau. De mogelijkheden zijn legio.
- Voor leerlingen met vrijstellingen voor de vmbo-examenvakken in het sectordeel en/of het vrije deel is niet de reguliere uitslagbepaling van toepassing en zij behalen daardoor binnen de vakmanschaproute geen vmbo-diploma.
- De vrijstellingen gelden niet voor de zogenaamde doorstroomrelevante vakken. Voor deze vakken moeten leerlingen binnen de vakmanschaproute altijd examen afleggen! Leerlingen met een of meer vrijstellingen voor de sectorvakken en het vrije deel in het vmbo ontvangen bij hun mbo-diploma een

cijferlijst met de eindcijfers voor de doorstroomrelevante vmbo-vakken: Nederlands, Engels en rekenen. Voor deze vakken moeten de leerlingen om te slagen voor de vakmanschaproute minimaal een vijf en twee zessen behalen. Een cijfer wordt niet gegeven voor de doorstroomrelevante vakken maatschappijleer 1, lichamelijke opvoeding en een van de kunstvakken. Deze vakken moeten met een voldoende afgesloten zijn.

- Bij het verlenen van individuele vrijstellingen voor de sectorvakken zullen organisatorische zaken aandacht vereisen om de vrijgekomen onderwijstijd voor de doorstroomrelevante vakken adequaat in te kunnen zetten. Het gaat daarbij dan om bijvoorbeeld de inzet van een geïndividualiseerde werkwijzer en gebruik ICT.

3. Een aantal argumenten bij de keuze voor het wel of niet behalen van een vmbo-diploma.

Zoals hierboven aangegeven vereist de keuze voor het wel of niet behalen een verdieping in de mogelijkheden en een afweging van de consequenties. In de gesprekken hierover heb ik de volgende argumenten voor het behoud van het vmbo-diploma kl en bl binnen de vakmanschaproute gehoord. Deze argumenten worden hieronder weergegeven en voorzien van een kort commentaar. Voor alle duidelijkheid is de kern voor mij niet direct het wel of geen behoud van het diploma, want dat is afhankelijk van de mogelijkheden, capaciteiten en durf van de samenwerkende collega's vmbo en mbo. Kern is:

- a. dat deze keuze niet vanuit een tekort aan grondige kennis en overweging van de mogelijkheden wordt gemaakt en
- b. dat het belang van de vmbo-leerlingen en de mbo-studenten in deze route centraal staat. Het gaat immers om onze verantwoording voor de ontwikkeling van hun talenten en hun toekomst. Onze verantwoording daarvoor is groot en vereist van ons een maximale doordenking die voor deze jongeren moet leiden tot een evenwicht tussen hun kwalificatie, hun socialisatie en hun menswording. De "o" in vmbo en mbo staat voor onderwijs en dat is voor de meeste collega's zoveel meer dan beroepsvoorbereiding alleen.

3.1. Het vmbo-diploma is soms het enige diploma dat onze leerlingen behalen.

Dit is een omgekeerde redenering waarbij het gegeven dat voor een zeer gering percentage leerlingen het vmbo-diploma het enige diploma ooit is, wordt gebruikt om aan te tonen dat daarom de totale populatie leerlingen het vmbo-diploma moet behalen. Daarmee vormt dan de uitzondering de regel en dus een drogredenering. Ook geldt dat het vmbo-diploma geen eindonderwijs is. Het is slechts een tussenstap op weg naar minimaal een startkwalificatie. Civiel biedt het vmbo-diploma alleen recht op doorstroming naar het mbo. Die doorstroming biedt de vakmanschaproute eveneens. Los hiervan blijft staan dat leraren het om moverende redenen voor een individuele leerling gewent achten dat hij of zij een vmbo-diploma behaalt. Daarmee kan de uitzondering recht worden gedaan.

3.2. De ouders verwachten dat hun kind in het voortgezet een diploma behaalt.

Tradities zijn per definitie hardnekkig en ook in het voortgezet onderwijs meestal niet snel te wijzigen. Dat geldt eveneens voor het behalen van een diploma. De verandering van deze traditie is aan de ouders echter goed uit te leggen. Hun kind behaalt wel degelijk een diploma, maar alleen één of twee jaar later. Hun kind heeft een diploma behaald dat in tegenstelling tot het vmbo-diploma toegang geeft tot een concreet beroep op de arbeidsmarkt. Hun kind kan binnen de vakmanschaproute gebruikmaken van extra mogelijkheden, zoals het verkrijgen van een vrijstelling voor de sectorvakken. Het diploma geeft in het mbo tevens recht op een vervolgstudie op een hoger niveau. De abiturient kan na het behalen van het mbo-diploma zelfs nog switchen van opleiding als hun zoon of dochter toch liever vakslager of hovenier wordt dan leidinggevende in de metaal.

3.3. Als onze school het vmbo-diploma afschaft en andere scholen niet, dan kost ons dat leerlingen.

Speculeren is steevast een risicovolle bezigheid. Het is namelijk geen gegeven dat het afschaffen van het vmbo-diploma binnen de vakmanschaproute zal leiden tot een daling van het aantal leerlingen voor een school. Het tegenovergestelde kan namelijk evengoed waar zijn en leiden tot een toename van het aantal leerlingen. De eerste gesprekken met ouders tonen namelijk aan dat het opleiden voor een concreet beroep met een goed arbeidsmarktperspectief opvoeders aanspreekt. Als overgang van het vmbo-diploma naar het mbo-diploma kan de vmbo-school ervoor kiezen om de leerlingen op zeker moment in de vakmanschaproute feestelijk een schooldiploma aan te bieden in plaats van een vmbo-diploma. Op dit schoolgebonden diploma staat dan welke vakken de leerlingen heeft gevolgd en met welk resultaat.

3.4. Collega's basisonderwijs zullen eerder vmbo-scholen adviseren die niet voor een experiment als de vakmanschaproute kiezen.

Dat is een niet terecht vermoeden. De collega's van het basisonderwijs adviseren vo-scholen waar ze langdurige contacten mee hebben en waar zij vertrouwen in hebben. Als een vo-school met de vakmanschaproute start en daar goede voorlichting over geeft aan de basisscholen en de ouders, wordt die route in dat licht gezien. Ook basisscholen zijn geïnteresseerd in het wenkend perspectief voor hun leerlingen. De vakmanschaproute kan een dergelijk perspectief op de arbeidsmarkt en op een vervolgstudie bieden. Een geïntegreerde studie die leidt naar een concreet beroep spreekt aan. Ouders, collega's basisonderwijs en hun leerlingen kunnen zich daarbij immers een goed beeld vormen. Het is in ons vakgebied niet onbekend dat vmbo als afkorting staat voor 'Veel Moeilijke Begrippen voor Ouders' en voor 'Veel Moeilijke Begrippen voor Onderwijzers'.

3.5. Het mbo is te groot en te onpersoonlijk om adequaat rekening te houden met leerlingen die binnen de vakmanschaproute zonder vmbo-diploma instromen.

Dit is niet het argument dat gehoord wordt van collega's vmbo en mbo die in gezamenlijkheid werken aan het vormgeven van een vakmanschaproute. Juist de samenwerking tussen deze collega's kan leiden tot kleine en vaste teams die de vmbo-leerlingen/mbo-studenten kennen en hen in de gehele route t/m het mbo-diploma volgen. Een ROC is zeker in de grote steden groot voor wat betreft het aantal studenten. Het is echter onterecht om voor de vakmanschaproute daar op voorhand het predicaat onpersoonlijk op te plakken. In de ontwikkelingen die gaande zijn, zijn het juist deze leerlingen die worden gekend, gevolgd en adequaat begeleid. Overigens geldt los van de vakmanschaproute dat de meeste ROC's juist kleinschaligheid voor hun studenten beogen.

3.6. Kennis van de sectorvakken is voor doorstroom in het mbo relevant.

We hebben de sectorvakken toch niet voor niets vastgesteld. De vaststelling van de sectorvakken is ooit door de commissie Van Veen in 1994 zeker niet lichtzinnig tot stand gekomen. De sectorvakken in de techniek zijn wiskunde en natuurkunde. De kennis van deze vakken is zeker van belang in technische opleidingen. Dit belang van de sectorvakken geldt m.m. ook voor de andere sectoren. Maar de vraag is of dat op weg naar het mbo-diploma geldt voor alle inhouden van de sectorvakken? Een bekend gegeven is dat leerlingen baat hebben bij een helder antwoord op hun vraag waar ze dat nu of later voor nodig hebben. Zo'n antwoord verhoogt de motivatie en daarmee veelal de prestaties. Vrijstelling in de sector techniek voor wiskunde en natuurkunde zonder meer, lijkt niet aanbevelenswaardig. Het binnen de vakmanschaproute nagaan welke inhouden uit de beide vakken van direct en aantoonbaar belang zijn voor succes in de beroepsgerichte programma's is wel aan te bevelen. Want zoals Erasmus eind 15^e eeuw al aangaf: 'Het is krankzinnig om dingen te leren die je later weer moet vergeten.' Stop daarmee voor wat de beroepsgerichte opleidingen betreft. Het scheelt leraren en leerlingen tijd en zijwaartse energie. Het onderwijsbeleid is veel te lang gericht geweest op

algemeen vormend onderwijs voor alle leerlingen. We hebben nu de kans omdat voor een deel van de leerlingen tegen te gaan. Doe binnen de vakmanschaproute voor de leerlingen in de vakken wiskunde en natuurkunde alleen wat aantoonbaar noodzakelijk is in het licht van de beroepsopleiding. En laat, waar mogelijk, sprake zijn van een toenemende integratie tussen de sectorvakken en beroepsgerichte programma's. De tijd die we daarmee besparen kunnen we binnen de vakmanschaproute aan het begin van de 21ste eeuw uitstekend gebruiken voor beroepsopleidingen met een betekenisvolle en noodzakelijke balans tussen de domeinen kwalificatie, socialisatie en subjectivering (menswording).

3.7. Leerlingen kunnen binnen de vakmanschaproute niet switchen van opleiding.

De leerlingen zijn jong en wispelturig in hun voorkeuren. Kiezen voor een beroep als je 14 of 15 jaar oud bent, valt voor hen, hun ouders en hun leraren bepaald niet mee. En wie weet 'wat de toekomst bringe moge?' Feit is dat LOB (loopbaan- en beroepsoriëntatie) in de onderbouw van het vmbo en binnen de vakmanschaproute van fundamenteel belang is. LOB is de backbone. Daardoor kunnen we veel leerlingen op basis van hun unieke talenten in het juiste spoor krijgen. Dat we daarmee wijzigingen in voorkeuren zullen afvangen, is een illusie. Of zoals in een overleg vmbo en mbo over de verandering van keuze werd opgemerkt: 'Wij willen wel, maar de leerlingen niet!' Net als nu het geval is, zullen we ook dan leerlingen metaal tegenkomen, die bij nader inzien toch liever bejaardenverzorger, vakslager of opticien willen worden. Door een optimale LOB zal dat minder worden, maar verdwijnen doet het niet. Deze situatie kan echter niet omgedraaid worden en voor alle leerlingen pleiten voor het behoud van het vmbo-diploma. Dat ontnemt het verreweg grootste percentage leerlingen mogelijkheden die de wetgever hen biedt. Switchen is binnen de vakmanschaproute overigens geen onmogelijkheid. Daarvoor bestaat de zogenaamde terugvaloptie. Ook kunnen mbo-studenten na het behalen van bijvoorbeeld het mbo-diploma verspanen op niveau 2 alsnog met weinig oponthoud alsnog kiezen voor een opleiding in de verzorging.

Tot slot

Ik heb niet de illusie uitputtend te zijn met de bovenstaande overwegingen en voor elke overweging geldt dat deze voor verdieping vatbaar is. Uitputtend zijn is ook niet mijn bedoeling geweest. Ik wil slechts in het belang van jongeren en hun leraren een bijdrage leveren aan het gesprek dat moet leiden tot een stevige onderbouwing van de keuze voor het wel of niet behalen van een vmbo-diploma. Deze keuze vormt namelijk qua beleid een van de belangrijkste heipalen onder de vakmanschaproute.

Voor je op- en aanmerkingen, tips en suggesties houd ik mij van harte aanbevolen.

Bij de afweging 'wel of niet' zal ik graag als gesprekspartner betrokken zijn.

E: henksissing@gmail.com